

MEGJÁRT UTAK EMLÉKEI

„Minden láng fölfelé lobog. Az emberi lélek is láng.”

Tánczos István igazgató tanító visszaemlékezései a kerekharaszi iskoláról

A visszaemlékező 42 évi hivatásszeretettől vezérelt pedagógus pályát elhagyva égi katedrától figyelni aggódva, hova jut ezeréves iskolánk ügye az ezredfordulóra. Vannak-e, lesznek-e pedagógusok, akik szembe tudnak nézni az iskolák létét fenyegető anyagi nehézségekkel, s gyermekszeretettől áthatva olyan ifjúságot nevelnek, mely képes lesz a magyar iskolaügyet a kor igényei szerint megújítani.

Jómagam, - mint a visszaemlékező felesége – túl pedagógus pályám 43 évén indíttatást éreztem arra, hogy férjem hozzám intézett leveleiből idézve közreadjam az 1945-47-es évek „újrakezdésének” pedagógusként megélt kínlásait, melyekkel együtt mindig jelentkezett a jobb, szebb jövőbe vetett hit. Hiszem, hogy Tánczos István tanító emlékei nemcsak az idősebbekben táplálják azt a hitet, hogy „szép dolgokért élt, s érdemes volt élni”, hanem fiatalabb pedagógusaink lelkében is erősítik a nemes célért való további küzdelmet.

26-536; országosv. sz. 1945. évi 12. sz. sz. sz.

1945. évi 12. sz. sz.

NEPISKOLAI TANÍTÓI OKLEVÉL

TÁNCZOS ISTVÁN

született 1921. augusztus 31. napján, Vár községben.
Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyében, rom.kat. vallású, a tanítóképzés-vizsgálatra jogosító tanulmányait.
mégpedig: mind az öt évfolyamot a jászberényi m.kir.all.
tanító - képzés-intézetben előgezte, az alulírt vizsgáló-bizottság által népiiskolai tanítóképzés-vizsgálatot tett a következő eredménnyel:

A tanítóképzés-vizsgálat tárgyai:	
Mit és erkölcsöt: jeles	Nevelési és tanítási gyakorlat: elégéses
Neveléstudomány: jeles	Magyar nyelv és irodalom: jó
a) Neveléstan: jó	Történelem: jeles
b) Tanítástudás és módszertan: jó	Giltszemlelet: jó
c) Neveléstudomány és társadalmiszerint: jó	Földrajz: jó
	Kezesség: jó

Az osztályvizsgálatok tárgyai:	
Test- és életmód: jó	Községismeret: jó
Utak és helyek: elégéses	Nyelv: jeles
Német nyelv: jó	Számítás: jó
nyelv: jó	Ének: jó
Természetrajz és képzés: jó	Értekezés: jó
Értekezés: jó	Képzés: jó
Értekezés: jó	Postaügy: jeles

Tánczos István úr a szabályszerű követelményeknek megfelelően, tanítvány népiiskolában való tanításra képesítettek nyilatkoztak.

Magyar 1941. június 7. napján

A vizsgáló bizottság tagjai:

[Handwritten signatures and stamps]

Tánczos István tanítói oklevelét 1941-ben szerezte a Jászberényi Tanítóképzőben, majd 1941. október 2-től 1942. január 1-ig segéddíjas, 1942. január 1-től 1943. szeptember 30-ig helyettes tanító, 1943. október 1-től rendes tanítóként dolgozott a szlovák területre eső doborgazi állami népiskolánál. Megjárta a háború poklát, de jó sorsa 1945-ben (a felszabadulással) volt állomáshelyére vezényelte. A megszálló szovjet hatóságoktól lehetőséget kapott, hogy iskolájában a tanítást megkezdhesse. Az újrakezdésre mindössze egy hónapja maradt, mert mint 1938. után áttelepült, visszatoloncolták Magyarországra. Kis útikofferében pár személyes holmijával, ingó értékeinek (hangszerek, bútor, használati tárgyak) hátrahagyásával érkezett vissza a háború borzalmaiból lassan ébredő kifosztott hazába.

Pest-Pilis-Solt- Kiskun Vármegye Tanfelügyelőségétől 1945. augusztus 25-én ideiglenes kinevezést kap a Verseg-Kerekharasztpusztai állami népiskolához, majd 1945. november 13-án végleges kinevezést nyer.

4/1945.

Kereknarast

PEST-PILIS-SOLT-KISKUN VÁRMEGYE TANFELÜGYELŐJÉTŐL

3449 / 1945. ^b ff. sz.

Tárgy: Tánczos István menekült ttó beo
tása.

Melléklet: --- drb.

Von. szám: ---

Áll. népiskola Igazgatójának

Verseg-Kerekharasztpta.

A tanker. Főigazgató ur i. 25. aug. hó 17-én kelt 9088/1944 45 sz. rendeletével Tánczos István áll. tanítót saját kérésére és költségén szolgálattételre ideiglenesen a f. tanév végéig, illetőleg további intézkedésig a verseg- kerekharaszt-pusztai áll. népiskolához posztotta be és felhívta, hogy új állomáshelyén haladéktalanul jelentkezzék.

A tanító állás elfoglalásának napja jelentendő nozzám.
Budapest, 1945. augusztus hó 25-én

Jelenlve, 1945. 8. 25-én.

És itt kezdődnek az 50 éve félve őrzött levelekből való visszaemlékezések.

1945. július 4.

„Kaptam állást! Boldog vagyok. Sok a menekült tanító, sokan várnak állásra. Tehát van állásom Kerekharasztpusztán. Verseg községhez tartozik, a pesti tanfelügyelőséghez. Minden reményem megvan, hogy jó helyre kerültem.”

Milyennek találta új munkahelyét az újonnan kinevezett tanító úr?

1945. augusztus 20.

„Tegnap elindultam megnézni új állomáshelyemet, Kerekharasztpusztát. A BP-Miskolc főútvonalától balra esik, Budapesttől 56 km, Hatvantól 3 km. A tanítót nem találtam, (Baros Gyulának hívják) de édesanyja megmutatta a falut. A háború, illetve a harcok előtt szép, tiszta település volt. A község a háború előtti években a báró Hatvani uradalomhoz tartozott. 1941-től az uradalmi cselédek is rendes házhoz jutnak, s mintegy 54 ház épül a Vitézi Szék, a Népjóléti Szövetkezet, valamint az ONCSA segítségével. Mivel a község környékén nagy harcok folytak, így 1945. után siralmas a helyzet. A földeken dudva, gaz, állatok nincsenek. Ugyanakkor egyes családokban 8-10 gyermek is van.”

Hogyan látta a tanító úr a háború utáni iskolát?

1945. augusztus 21.

„1945 után az alábbi iskola maradt: háború előtt pár évvel tisztartói lakás volt. Mikor az uradalom már érezte, hogy a településnek iskolára feltétlen szüksége van, ezt a lakást alakították át iskolának, s egyúttal tanítói lakásnak. Két egymás melletti középső szobának az egybenyitásával nyertek egy 5X9 m-es tantermet, mely az iskolai oktatás célját szolgálta 1948-ig. Az épület két oldalán lévő épületrész volt a tanítói lakás két tanító részére. (szoba, konyha, kamra)

Ebben az iskolában tanítani nem lehet. Nincs ajtaja, ablaka, nincsenek padok, felszerelés, könyv még véletlenül sem.

Ezek után nagyon megijedtem, de megnyugtatómra a néni megmutatta az épülő új iskolát és tanítói lakást. Ez nagyon megnyerte tetszésemet, úgy érzem, nagyobb kedvvel fogok tanítani. Már tavaly megkezdték az építését, de a harcok miatt nem tudták folytatni. Csinos lesz a kétszobás tanítói lakás, s az iskola szintén 2 szép nagy terme, zárt folyosója, tanítói szobája is lesz.”

Hogyan él egy magányos tanító szülői támogatás nélkül az „újjáépítés” kezdeti szakaszában? Mindennapos küzdelméről vallanak az alábbi sorok.

1945. október 19.

„Nagyon kérlek, ha tudsz, szerezzél nekem petróleumot, mert nem tudok világítani. Szörnyűek a sötét, céltalan esték.

1945. október 25.

„Megérkezett új kollégám, Csabai Jóska. A helyzet azonban úgy hozta, hogy egy ágyban alszunk. Deszkán és szalmán. Mivel hideg van, felöltözve. Remélem, hogy majd csak sikerül egy kis kályhát is szereznünk. Még szerencse, hogy ketten vagyunk, kigúnyoljuk a nyomorúságunkat, s nevetünk egy jót.

Az elhelyezésünkénél is rettenetesebb a létfenntartásunk.

A falu vállalta, hogy mindkettőnknek „sorkosztolással” biztosítja a napi ebédet. Nagyon megalázó dolog, olyan emberektől még egy tál ételt is várni, akik maguk is mindennapos kenyérgonddal küzdenek. Olyan ez, mint a régi világban, amikor a koldusokat elosztották a házakhoz. Remélem, hogy hamarosan eljön az idő, hogy nem kell koldulnunk. Reggelink, vacsoránk egyáltalán nincs. Megpróbálunk krumplit venni. Néha veszünk 1-1 liter tejet 50 pengőért.

Sajnos a rádióm telepe is kimerül. Mi lesz velünk nélküle? Ez jelenti a külvilággal való kapcsolatot, s teszi elviselhetővé a sötét estéket, a hosszú téli éjszakákat. Egy telep 4-5000 pengő. Mi ez nekem, tanítónak 9000 pengőből?

Még annyit, hogy több mint valószínű, nem taníthatunk. Egy teremben négyen nem dolgozhatunk. S ami a legnagyobb baj, nincs ablak, nincs kályha, nincs fűtenivaló.”

1945. október 26.

„A mai nap számunkra lesújtó volt. Oda az álomnak, az 5 hold juttatott tanítói földnek! Ma a Pestről jött illetékesek felülvizsgálták a földigényléseket. Sokan nem is kaptak, egy hatgyermekes családnak is egy 8,5 hold jut, de csak akkor, ha egyik szülősem örököl. A tanító-földet lefűjták, majd csak a lakáshoz tartozó kis kert marad. Nem baj! Nem leszek „gazdálkodó”. Rendes viszonyok között nem is kellene, élnék a fizetésemből. Csak a jelen helyzet miatt jött volna jól a föld termése. Holnap megyek az igazoló bizottság elé Aszódra. Minden reményem megvan, hogy igazolnak, hiszen nincsen bűnöm.”

1945. november 5.

„Mai aszódi utamon nagy bevásárlást eszközöltem. Vettem a rádióhoz egy 4 voltos akkumulátort. Nem volt drága, potpm 30 ezer pengő. Kibírom, hiszen a fizetésem már 42 ezer. Ma délelőtt megkezdtem az újjáépítést az iskolában. Kitakarítottam, hiszen utoljára istállónak használták. Ajtókat szereltem, az egyik ablak helyét bedeszkáztam. Az üvegezést kellene valahogy megoldani!

1945. november 9.

„Három napja már az iskola rendbehozásán fáradozom. Találtam elhagyott deszkákat, remélem nem keresi senki. Belőlük 6 padot eszkábáltam.”

1945. november 10.

„Nagy a bánatom. Az éjjel ellopták a portyázó oroszok az összes, nagy nehezen összetákolat iskolapadokat, s az egyik ajtószárnyat. Most mi lesz a gyerekekkel holnap? Egésznap állnak az üres teremben?”

1945. november 12.

„Tegnap nagyon rossz napom volt. Elmentem a közeli tanyára üvegekért az iskola ablakokra. 6 gyerekkel indultam el, mikor megkezdődött az esőzés. Egész nap álltunk, s közben mennyit dolgoztunk! A 4 km-es utat 3 óra alatt tettük meg. A kis kocsik kereke állandóan a tengelyig volt a sárban. Az uradalmi istállókról leszedett drótos üvegek fele összetört, szerencsére nem esett széjjel. Üvegezés közben eszköz híján össze-vissza vágtam a kezemet. Jól meg is fáztam az esőben, s még a szemem is begyulladt.

De végre be van üvegezve az iskola! Van padunk is. A táblánk egy fekete vasdarab. Már csak fűteni kellene, de a gyerekek nem hoznak egy darab fát sem, inkább fagyoskodnak. Nem tudom meddig bírom hiányos öltözetben a hideget, no meg a koplalást. Három napja egy falat reggelit sem ettünk, a vacsoránk meg főtt krumpli sóval. Így nem csoda, ha állandóan fogyok. Már csak az tartja bennem a lelket, hogy nem lesz örökké így. Hamarosan jön a tavasz, s talán a helyzet is javul.”

1946. február 5.

„Megkezdtük a tanítást. Tüzelő híján Gyuszi felesége saját lakásán foglalkozik a gyerekekkel. Mindössze hattal. Nekem csak három másodikosom jelent meg lábbelihiány miatt. A tanyákról be sem jönnek. Azt hiszem, be fogjuk vezetni a hetenkénti 3 napos tanítást. (Megjegyzés: a tanköteles tanulók száma 1945-ben 142, 1946-ban 166).

Hatvanban is csak néha jönnek össze a gyerekek, akkor is többnyire egy-egy tanító lakásán. Az összes iskola tönkrement. ...Persze minden másra előbb akad pénz, mint az iskolának a helyrehozására.”

Aztán tovább teltek a gondokkal teli napok. De jött a tavasz, hozta a meleget, benépesült nebulókkal a kicsi iskola is. 1946. augusztusában aztán megjelent az új forint, s ez némi javulást jelentett a tanulók életében is.

Télen aztán ismét elnéptelenedett az iskola. Nincs ruha, nincs cipő, marad a kultúra helyett az otthon gyér melege.

1946. december 6.

„Mivel a tanítást befejeztük, hazajöttem a szüleimhez Gyálra. Ma anyám helyett tanítottam. Egész nap az foglalkoztat, hogy meddig. „B” listára kerülök-e? Remény azonban van, ugyanis az új iskolareform sok tanítót kíván. Így remélem, sikerül megmaradnom tanítónak. Ha mégsem, akkor...hát majd lesz valahogy.”

1946. december 13.

„Közeledik a karácsony. Magam elé képzelem, milyen szép is lehet egy nyugodt kis faluban, egy békés otthonban. Meleg családi kör, karácsonyfa. Nálunk még az utóbbi sem lesz, még ez sem fogja ünneppé tenni ezt a nagy napot. Nagyon szeretném, ha annyi fájdalmas, háborús év után igazi, szép karácsonyban lenne már részem! Nem az ajándék hiányzik, nem az teszi a karácsonyt, hanem a szeretet, a család.

Más. Február 1-ig nem lesz tanítás. Úgy érzem, sivár, kilátástalan lesz a tél. Majd csak elvegetálok valahogy.”

1947 további napjai a szokásos gondokat jelentették. De folyt a tanítás, készült az új iskola, vele együtt a tanítói lakás, mely már 1947 szeptemberében fogadta első lakóit, Tánczos István tanítót és ifjú feleségét.

A szobák még földesek voltak, csak a konyhát lehetett lakni, de így is ez jelentette az első családi fészket, ahonnan naponta lehet új hittel munkába menni, s este pihenésre térni.

S hogy hogyan változott meg a kerekharaszi iskola élete 1948. szeptember 12-ig?

Idézem a község 1948-ban írt monográfiáját:

„A tanítók nem csüggedtek, dolgoztak és várták a megígért új iskolát. Nagy segítséget jelentenek a község lakói, s a BSZKRT falujárók, akik segéd-és szakmunkákban, bútortat készítésében egyaránt segítenek. Az iskola építkezése lassan halad, komoly gondot jelent az anyagok beszerzése. Aztán 1948-ban a Földművelésügyi Minisztérium hathatósabb segítsége által a három éves terv keretében közelivé vált az új iskola befejezése. Bár a tanévnnyitó még a régi romiskolában történt, elkövetkezett 1948. szeptember 12. Az új iskola avatásának napja.

Az emberek arca ragyog a boldogságtól. Hát még a gyerekeké! Új, szép, egészséges iskolájuk lesz. Az iskola valóban gyönyörű, tágas. Terv szerint kultúrhelyiség célját is szolgálja, amennyiben két terme, s az iroda, mint színpad egybenyitható, mely egy 6X23 m-es helyiséget jelent.

Az új iskola igazgatója Tánczos István tanító.

Az 1945-ben szinte elképzelhetetlen álma valóra vált s sok szenvedést és megaláztatást elviselt tanítónak. Vajon ilyennek álmodta jövője iskoláját, tanítójának mindennapi életét a jászberényi prepa? Nem hiszem. Pályája alatt sok más tanítótársával bizonyította, hogy iskolájában nyert indíttatása segítette abban, hogy megvívhasssa az élet csatáit. „Víg üzenete táplálta benne az erőt, hogy bátran állhasson Isten és ember előtt.”

Az emlékezés kapcsán szép költői szavak csengenek fülembbe:

***„Legnagyobb cél pedig – Itt e földi létben
Ember lenni mindig Minden körülményben.”***

„Az ember nem azért született, hogy legyőzzék.”

Tánczos István tanítónak sok más társával mindig volt hite, hogy felül lehet kerekedni a nehézségeken.

A magyar tanítók immár egy évezredes küzdelme is bizonyította fentiek igazát. Hisz állnak a magyar iskolák, s embert formáló tevékenységükkel ma is a legtöbbet adják a társadalom számára.

A ma ifjú tanítóin áll, hogy milyen lesz az az eszménykép, melyet a jövő iskolájával szemben maguk elé állítottak.

Erőt meríthetnek a nagy elődök „megjárt útjának” emlékeiből.

Tánczos István 1921-1982

Írta: Tánczos Istvánné Pirike néni